

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

52-2

Brno 2011

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 52

Volume 52

Číslo 2

Issue 2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Rutt kay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Jiří Juchelka, Soňa Klanicová, Olga Lečbychová, Marián Mazuch,
Ladislav Nejman, Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce

Adresa redakce

Adress

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i
Královopolská 147
612 00 Brno
IČ: 68081758
E-mail: pv@iabrno.cz
Internet: <http://www.iabrno.cz>

Tisk

Print

Azu design s.r.o.
Bayerova 806/40
602 00 Brno

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vychází dvakrát ročně

Vydáno v Brně roku 2011

Náklad 450 kusů

Časopis je na seznamu neimpaktovaných recenzovaných periodik vydávaných v ČR.

Copyright ©2011 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

zjištěných při průběhu záchranného archeologického výzkumu vázaného na souběžnou stavbu teplovodu. Strojně prováděný výkop a ručně dokopávané přípojky respektovaly trasu původní kanalizace, záchranné práce se proto omezily na dokumentaci a vzorkování profilů.

Nálezová situace byla identická k situaci sledované při stavbě teplovodu. Ve V části ulice přinesla zjištění středověkých a novověkých aktivit ve vlastním prostoru ulice, stratigrafie od vyústění ulice Karla Čapka po křižovatku s ulicí Dr. Edvarda Beneše pak byla nesrovnatelně jednodušší – nad geologickým podložím byly dokumentovány pouze stopy recentní a novověké stavební činnosti.

Nejzajímavějším poznatkem je potvrzení existence suterénní části středověké nadzemní stavby dřevohliněné konstrukce, tentokrát zachycené v kompletním řezu v podobě zahloubení s přílehlými stěnami, kamennou obezdívkou a dusanou hliněnou podlahou (obr. 39). Nálezy ze zánikového požárového horizontu jsou datovány do 15. století. Novověké nálezové situace reprezentuje souvrství komunikačního charakteru, dokumentované ovšem bez dochovaných povrchových úprav. Existenci původního dláždění ulice tak opět nepřímo nasvědčuje výskyt valounů v některých vrstvách. Výjimečným svou polohou v trase dnešní ulice je také nález zahloubeného objektu jednoduchého mísovitého tvaru v jedné z přípojek, jehož výplň tvořila převážně keramika dochovaná ve větších i menších fragmentech a datovaná do 16. století. Podobná situace, dokládající přítomnost hrnčírské výroby, byla zachycena při stavbě teplovodu v ulici Fügnerově – dříve Hrnčírská (Krasnokutská, Zezula 2010).

Zámecké náměstí, p. č. 130/1. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V návaznosti na projekt „Kanalizace dešťová Zámek Bruntál“ byl na přelomu dubna a května 2010 realizován záchranný archeologický výzkum v trase nově budované kanalizace na Zámeckém náměstí. Ve výkopu, situovaném S–J směrem při komunikaci směřující k ulici Dr. Edvarda Beneše, byla registrována pouze recentní úprava povrchu, nasedající na geologické podloží. Před budovou bruntálského zámku se ale podařilo zachytit novověké souvrství, tvořené převážně stavební sutí, na povrchu překryté valounovou dlažbou a od prostoru náměstí oddělené reliktem kamenné základové zdi. Další dva kamenné základy pak byly registrovány v prostoru mezi výše zmíněnou zdí a zámekem. Soutisk zaměření výzkumu, vyneseno do současné digitální mapy katastru nemovitostí a indikační skici stabilního katastru z roku 1836 (Zemský archiv Opava, fond Stabilní katastr slezský, sign. S1 302, kart. č. 47), situuje místo nálezu do prostoru parku před zámeckou budovou. Poměrně mocné souvrství cihlových navážek lze klást do souvislosti s posledními stavebními úpravami v 19. a na počátku 20. století.

Marek Kiecoň, Michal Zezula

Literatura

Kiecoň, M. 2005: Bruntál (okr. Bruntál). *Přehled výzkumů* 46, 279–281.

Krasnokutská, T., Zezula, M. 2010: *Bruntál – teplovod.* Rkp. nálezové zprávy č. 69/09 uložené v archivu NPÚ, ú. o. p. v Ostravě.

Prix, D. 2004: *Středověké Bruntálsko (do roku 1506).* Ne publikovaný rukopis.

Resumé

Bruntál (Kataster Bruntál-Stadt, Bez. Bruntál), Fügnerova Str., Parz. Nr. 180/1, 156, 4038/1. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Bruntál (Kataster Bruntál-Stadt, Bez. Bruntál), Míru Platz, Parz. Nr. 91. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Bruntál (Kataster Bruntál-Stadt, Bez. Bruntál), Okružní, Nerudova, Partyzánská, Požárníků, Karla Čapka und Platz Míru Str., Parz. Nr. 209, 205/4, 22219/1, 190, 89, 93/1, 95/3, 4792, 4793. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Bruntál (Kataster Bruntál-Stadt, Bez. Bruntál), Požárníků Str., Parz. Nr. 190. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Bruntál (Kataster Bruntál-Stadt, Bez. Bruntál), Zámecké Platz, Parz. Nr. 130/1. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BRUNTÁL (K. Ú. BRUNTÁL-MĚSTO, OKR. BRUNTÁL)

Ulice Dr. E. Beneše, Fügnerova, Požárníků, Ruská. Středověk, novověk. Město, předměstí. Záchranný výzkum.

Záchranná akce, realizovaná na přelomu července a srpna 2009 (zpracování proběhlo v roce 2010), byla vyvolána výstavbou teplovodu v historickém jádru města Bruntálu. Archeologický výzkum se dotkl JZ kvadrantu městského jádra, který byl značně poznamenán pováleč-

Obr. 40. Bruntál, ulice Dr. E. Beneše, Požárníků, Fügnerova, Ruská. Lokalizace zkoumaných ploch a dokumentovaných profilů v digitální katastrální mapě.

Abb. 40. Bruntál. Strassen Dr. E. Beneše, Požárníků, Fügnerova, Ruská. Lokalisierung der Grabungsflächen im Katasterplan.

Obr. 41. Bruntál, ulice Dr. E. Beneše, Požárníků, Fügnerova, Ruská. Lokalizace zkoumaného prostoru v indikační skice stabilního katastru z r. 1836 (ZA Opava, fond Stabilní katastr slezský sign. S1 302, kart. č. 47).

Abb. 41. Bruntál. Straßen Dr. E. Beneše, Požárníků, Fügnerova, Ruská. Kartierung der Grabungsflächen in der Indikationsskizze des Urkatasters.

nými asanacemi. Zkoumané situace lze ztotožnit s historickými ulicemi Dlouhou (Langen Gasse, dnes Dr. Eduarda Beneše), Hrnčářskou (Töpfer Gasse, dnes Fügnerova), Řeznickou (Fleischer Gasse, dnes Požárníků) a Horním náměstím (Obere Ring, dnes Palackého nám.; viz obr. 41, 40).¹ V případě profilu P5, situovaného na ulici Ruské, pak byl zkoumán i prostor bývalého Nisského předměstí (Neusser Vorstadt).

Výkopy pro teplovod byly prováděny v okrajových částech dnešních komunikací, nacházely se tak v těsném kontaktu s historickými domovními frontami. Tomu odpovídaly i nálezy pozůstatků dřevohliněné i zděné zástavby. Jednalo se především o zděný, valeně klenutý dvourakový suterén (sonda S1, ul. Dr. E. Beneše/Dlouhá), který lze ztotožnit patrně s domem č. p. 163, dle indikační skici stabilního katastru (obr. 42). Na výkopem odhalené vnitřní lici tohoto sklepa bylo možné sledovat i některé stavební detaily, jako např. odkládací niku a šikmý parapet okénka, směřujícího do ulice. Datace suterénu zůstává nejistá, neboť po asanaci domu (19. stol.?) a ústupu uliční čáry ve prospěch rozšíření komunikace byl terén v místě dnešní vozovky snížen, takže byly registrovány pouze vrstvy mladší než sutí tvořený zásyp sklepa. Jeho celkový charakter (obvodové zdivo i klenby z lomového kamene kladeného na jílu) umožňují rámcovou dataci do 15.–16/17. stol.

Raně novověký zděný objekt s podlahou zapuštěnou přibližně 0,5 m pod povrch podloží byl dále zjištěn v ulici

¹ Jedná se o historické názvy ulic a náměstí, tak jak je zaznamenala indikační skica stabilního katastru z roku 1836 (ZA Opava, fond Stabilní katastr slezský sign. S1 302, kart. č. 47)

Fügnerově/Hrnčářské (profil P9), jižně od něj (sonda S5) pak byl evidován pravouhlý suterén dřevohliněné stavby, jejíž stratigrafická pozice spolu s nálezy ze zásypu ukazují na středověkou dataci (14.–15. stol.). V obou případech se jedná o objekty orientované kolmo na dnes již zaniklou V uliční čáru bývalé Hrnčářské ulice.

Zatímco výše uvedené příklady dokumentovaných staveb nejsou v kolizi s urbanistickou strukturou města tak, jak ji zachytilo mapování stabilního katastru, jiné situace naznačují, že urbanistický vývoj směřující k tomuto stavu byl patrně komplikovaný. Bylo totiž zaznamenáno i několik zahluobených objektů z období 14.–16./17. století v trase komunikací (profil P1, ul. Dr. E. Beneše/Dlouhá; profil P2, ul. Požárníků/Řeznická; sonda S4, Palackého nám./Horní nám.), které dokládají, že ke stabilizaci uliční čáry zde došlo poměrně pozdě (obr. 4). Tomu odpovídá i absence středověkých dláždění. Nejstarší komunikační úpravy zjištěné výzkumem v prostoru bývalého Horního nám. a Řeznické ulice lze datovat teprve do novověku. V této souvislosti je možné připomenout, že podobná situace byla evidována i v průběhu archeologického výzkumu, vyvolaného rekonstrukcí náměstí Míru (Kiecoň 2005).

V sondě S3, situované při V okraji Ruské ulice, tedy již mimo obvod středověkého jádra města, byl zachycen relikt masivního základového zdiva z lomového kamene spojovaného jílem, bohužel narušeného výkopem pro kanalizaci (dochovaná min. šířka činila 1,2 m). Orientace zdiva shodná s průběhem hradby snad umožňuje interpretaci této situace jako pozůstatku parkánové hradby. Tomu by odpovídala i poměrně mocná vrstva přemístěného podloží, identifikovaná v prostoru předpokládaného parkánu. Ačkoliv se nepodařilo celou situaci blíže datovat, jedná se o důležitý nálezy, neboť parkánová hradba se v Bruntále dochovala jen v drobných reliktech (srov. Prix 2004, 41–42). Vlastní hradební zeď se zachytit nepodařilo, výkop zachytil v místě jejího předpokládaného výskytu pouze planýrky tvořené stavební sutí.

Na protilehlé Z straně ulice Ruské se pak v rámci výkopu podařilo sledovat okrajovou část bývalého Nisského předměstí v prostoru J od hřbitova při kapli sv. Michala. Na profilu (P5) o délce asi 70 m bylo dokumentováno nevýrazné souvrství a málo četné sídlištní jámy s novověkými nálezy. Tento prostor nebyl ještě v polovině 19. století zastavěn a nacházela se zde zahrada.

Překvapivě málo informací bylo získáno k problematice počátků středověkého města v dnešní poloze. Mezi nálezy se keramika 13. století vyskytuje pouze sporadicky, spolehlivě datovat do tohoto období není možné žádnou ze zkoumaných situací. Jedná se o poměrně neočekávané zjištění, vezmeme-li v úvahu, že právozárečné domy v ulici Dlouhé náleží patrně k nejstarší vrstvě zástavby translokovaného města (Prix 2004, 43). Středověké vrstvy zde ale byly nepochybně odtěženy v souvislosti s novodobými úpravami komunikací. Tomu by mohla odpovídat i situace v prostoru demolovaného domu č. p. 163, kde recentní dorovnávkové vrstvy nasedají přímo na podloží a snesenou klenbu suterénních prostor domu. Záchraný archeologický výzkum naproti tomu přinesl cenné doklady středověké a novověké hmotné kultury města, zejména pak keramické produkce. Jako zajímavost

Obr. 42. Bruntál, ulice Dr. E. Beneše. Prostor sondy S1 s relikty suterénu domu č. p. 163.

Abb. 42. Bruntál. Dr. E. Beneše Straße. Sondage S1 mit Resten des Souterrains des Hauses No. 163.

Obr. 43. Bruntál, ulice Požárníků. Profil P2 s raně novověkými zahloubenými objekty.

Abb. 43. Bruntál. Požárníků Straße. Profil P2 mit frühneuzeitlichen Gruben.

Ize uvést, že se archeologicky podařilo ověřit i souvislost historického názvu Fügnerovy ulice (tj. Hrnčářská) s hrnčářskou výrobou, kterou zde dokládá jedna z vrstev, dokumentovaných na profilu P10, tvořená výhradně keramickými střepy (tzn. výrobním odpadem).

Tereza Krasnokutská, Michal Zezula

Literatura

Kiecoň, M. 2005: Bruntál (okr. Bruntál). *Přehled výzkumů* 46, 279–281.

Prix, D. 2004: *Středověké Bruntálsko (do roku 1506)*. Nepublikovaný rukopis.

Resumé

Bruntál (Kataster Bruntál – Stadt, Bez. Bruntál), Dr. E. Beneše, Fügnerova, Požárníků, Ruská Str. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Vorstadt. Rettungsgrabung.

BRUNTÁL (K. Ú. BRUNTÁL-NISSKÉ PŘEDMĚSTÍ, OKR. BRUNTÁL)

Jesenická ulice, p. č. 2295/1. Novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí plynovodu v ulici Jesenická, vzdálené asi 0,5 km od historického centra města

Bruntálu, byl v srpnu 2010 proveden archeologický odborný dohled. Z liniového výkopu o šířce asi 0,4 m odbočovaly přípojky plynu k jednotlivým bytovým domům kolmo na hlavní silnici. Většina výkopů proťala trasy stávajícího vedení, pouze v krátkém úseku přibližně 4 m v přípojkce plynu k bytovému domu č. p. 790 byl zdokumentován sled uložení v profilu.

Lokalita se nachází Z od centra města na Nisském předměstí, které vzniká po polovině 16. století (Prix 2004, 87). Tvoří jej úzké parcely, rozbíhající se k okrajům katastru kolmo na hlavní cestu (dnes silnice č. 11 na Hradec Králové). Z výřezu mapy stabilního katastru z roku 1836 je patrné, že výkop je situován v prostoru tehdejšího zadního traktu parcely, na němž by se měly nacházet zahrady a polnosti.

Geologické podloží se nachází v hloubce 150 cm od současného povrchu terénu, přímo na něj pak navazují novověké dorovnávkové či zahradní vrstvy s nahodilými zlomky keramiky a kachlů barokní tradice se zelenou glazurou. Ve stratigrafickém sledu navazuje mocný horizont červenočerné popožárové planýrky, která může souviset například s rozsáhlým požárem v roce 1764, při němž vyhořel zámek, pouhých 200m vzdálená piaristická kolej a 30 přilehlých domů (Kuča 1996, 349). Povrch této planýrky pokrylo písčitohlinité lože dlažby z říčních valounů o velikosti až 40 cm a další spáleništní vrstva vysoce spe-